

İNŞACI YAKLAŞIM İÇİNDE ÇERÇEVELEME KURAMI VE HABERİN ÇERÇEVENİŞİ

Elif Küçük DURUR*

ÖZET

Çerçeveleme araştırmaları, farklı yaklaşımlar içerisinde 1980'li yıllardan bu yana medya çalışmaları alanında önemli bir yer tutmaktadır. Bu çalışmada çerçeveleme, toplumsal alanda gerçekliğin inşa edildiğini kabul eden inşacı yaklaşım içerisinde değerlendirilmektedir. Çerçevelemenin, medya metinlerinin üreticileri ve bu metinleri alımlayanlar tarafından dolaşıma sokulan anlamların inşasında önemli bir yere sahip olduğu iddia edilmektedir. Bu bağlamda, birer 'yorumlama şeması' olarak kabul edilen çerçeveleri kuran çerçeveleme, bir anlamlandırma pratiği olarak ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çerçeveleme, inşacı yaklaşım, haber

FRAMING THEORY AND THE FRAME OF NEWS IN THE APPROACH OF CONSTRUCTION

ABSTRACT

Framing researches, in different approaches, have important role in the field of media studies since 1980's. In this study, framing is evaluated in the constructive perspective that considers reality constructed in the societal area. It's declared that framing has an importance in the construction of meanings put in circulation by producers and consumers of media texts. In this context, framing, constructing frames taken as 'interpretation schema' is considered as giving meaning practice.

Key Words: Framing, constructivist perspective, news

* Yrd.Doç.Dr. Atatürk Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü
elifkucukdurur@gmail.com

GİRİŞ

Çerçeveleme, 1980'li yıllardan bu yana medya araştırmaları alanında başvurulan önemli kavramlardan biri olarak dikkat çekmektedir. Fakat bu kavram geniş anlamsal içeriği dolayısıyla liberal-çoğulcu ya da eleştirel medya çalışmaları dahilinde farklı açılardan ele alınabilmekte ve bu durum üzerinde uzlaşılmış tek bir tanımının yapılabilmesini engellemektedir.

Bu çalışmada çerçeveleme kavramı, bilişsel düzeyde sınırlandırıcı bir perspektifle değil, toplumsal ve kültürel alanda yapılan ve yapılandırılan bir olgu olarak kabul edilmektedir. Haber gerçeği inşa ettiği önermesinden yola çıkarak, çerçevelerin ve çerçevelemenin, haber üreticileri ve alımlayıcılar tarafından dolaşıma sokulan anlamların inşasındaki rolüne vurgu yapılmaktadır. Bu bağlamda çerçeveleme bir anlamlandırma pratiği olarak ele alınmaktadır. Çerçeveleme kuramını inşacı yaklaşım içinde tartışmayı amaçlayan çalışmada karşılaştırmalı literatür analizi yapılmaktadır.

Haberde Toplumsal Gerçeğin İnşası İnşacı yaklaşım, insanların içinde yaşadıkları dünyaya ilişkin çıkarsamalarının toplumsal olarak tahayyül edildiği önkabulüne dayanmaktadır. Gerçeklik toplumsal olarak kurulmakta ve toplumsal alandaki etkileşimlerle yeniden üretilmektedir. Başka bir ifadeyle; toplumsal gerçeklik, bizim ona dair konuşmalarımız veya düşünme tarzımız tarafından meydana getiril-

mektedir. Bu gerçeğin doğasının ne olduğuna dair uzlaşımlarımız ve onu anlamaya yönelik kullandığımız kavramlar sayesinde toplumsal gerçeklik oluşur. Bu oluşmaya inşa denir (Collin'den akt. Dursun,2004:54).

Gerçeğin toplumsal inşasını konu alan çalışmalarıyla Berger ve Luckman, tüm gerçeklikler içinde 'gündelik yaşam gerçeği'ne vurguda bulunarak bu gerçeğin nesneleştirme ile sağlandığını ve nesneleştirmenin işaretlerin üretimi ve dilsel anlamlandırma ile sürdüğünü ifade etmektedirler. Dilin 'burada ve şimdi'yi aşabilme kapasitesi nedeniyle gündelik yaşam içindeki farklı bölgeleri birleştirerek anlamlı bir bütün oluşturduğunu ve bireyin kendi gerçeğini ve öznelliğini dil aracılığıyla ortaya koyabildiğini vurgulamaktadırlar (1966:38-39). Searle da, bir olguyu ifade etmek için bir dile ihtiyaç olduğunu ancak ifade edilmiş olguyu onun ifadesini birbirinden ayırmak gerektiğini söyleyerek (2005:16), insanlardan bağımsız gerçekliklerin insanlar arasındaki uzlaşımlara dayalı temsil sistemleri sayesinde var olabileceğini ifade etmektedir.

Dolayısıyla, toplumsal gerçeğin kuruluşunda dil en önemli öğedir. 'Gerçeklik tanımları, 'gerçek olana' ilişkin tanımların seçici biçimde temsil edilmesiyle ve 'yansıtma'dan farklı olan bu temsilin içinde olduğu dilsel pratikler dolayımı ile taşınır ve üretilir. Bu süreç, seçme ve sunma, yapılandırma ve biçimlendirme işlemlerinin bütününe içine alan eylemlerin ve iş-

lemlerin sürecidir: Bu daha önceden var olan anlamların taşınması değil, ama ‘şeyleri’ anlamlı hale getirme biçiminde ortaya çıkan aktif bir emek sürecidir ve söz konusu olan bir anlam üretimidir’ (Hall,1999b:88). Dolayısıyla, anlam üzerine girilen bu mücadelede, dil ve gerçeklik arasında bir eşdeğerlilik sisteminin inşa edilmesiyle sonuçlanır ve inşa edilen bu eşdeğerlilik söylemsel pratikler yoluyla güvence altına alınır (Hall, 1999b:109).

Anlam, inşa edilen bir şey olarak ele alındığında, aynı olay ya da olgulara farklı anlamlar yüklenebileceği sonucu ortaya çıkar. Fakat, bu anlamlandırma mücadelesinde alternatif söylemler yoluyla inşa edilen farklı anlamlar, üzerinde ‘rıza’ üretilerek toplumsal ‘oydaşma’ sağlanmış egemen söylem içinde marjinalleştirilerek ya da önemsizleştirilerek meşruiyetlerini kaybetmeleri sağlanır ve böylece egemen söylemin hegemonyası ve meşruiyeti yeniden üretilir.

Liberal-çoğulcu ana akım medya çalışmalarında dil, anlamların şeffaf bir taşıyıcısı olarak kavramsallaştırılmakta, ayna işlevi görerek nesne, kişi ve durumlarda zaten var olan anlamı yansıttığı kabul edilmektedir. Bu doğrultuda, tüm medya araçlarında yer alan ve özel bir öneme sahip olan ‘haber, yansız, şeffaf, dışsal gerçekliğin nötr bir yansıması olma potansiyeline sahiptir demektir ve haber

aracılığıyla, gerçek dünyadaki nesnelere ve olaylar bizlere ‘oldukları gibi’ bilinir hale gelirler (Skirrow’dan Akt.Hackett,1998:40)’. Bu bağlamda, haberlerin yanlılığı editoryal sürece endekslenmekte, (pozitivist bilim anlayışında bilim adamının değer yargılarını bir kenara bırakarak tarafsız bilim yapabilmesi gibi) üretim sürecinde tarafsızlığını koruyan gazeteci bu şekilde toplumsal gerçekliği okuyucuya aktarmaktadır. Dolayısıyla toplumsal, kültürel ve ekonomik sistemden ayrı ve bağımsız bir oluşum ve ‘dördüncü kuvvet’ olarak kabul edilen medya da bu gerçeklikleri olduğu gibi yansıtarak kamuyu doğru bilgilendirme işlevini yerine getirebilmektedir. Başka bir ifadeyle, ‘birbirleriyle yarışan görüşler dengeli bir şekilde verildiğinde ve gerçeklik taraflı bir biçimde çarpıtılmadığında (Hackett, 1998:33)’ yanlılık söz konusu olmamakta ve nesnellik sağlanmış olmaktadır¹. Bu bağlamda haberdeki tarafsızlık ve nesnellik retoriği, haberin gerçeklik iddiasını meşrulaştırmaktadır.

Haberin toplumsal gerçekliği inşa ettiği önermesinin haber eleştirisindeki gelişimi, esasen toplumsal kuramda gerçekliğin inşa edildiğinin vurgulanmaya başlamasıyla paralel bir seyir izlemiştir ve bu yaklaşım onu gündelik yaşama yani inşa ettiği gerçekliğe yerleşik toplumsal bir kurum olarak görmektedir (Dursun,2004a:40). Bu

¹ Bu noktada, nesnellik ve tarafsızlık ilkesinin, 19. yüzyıl sonlarına doğru serbest pazara adım atarak popüler bir nitelik kazanan basın faaliyetlerinde, ‘sorumlu gazetecilik anlayışının bir standardı olarak gelişmediği, tecimsel yayıncılığın zorunlu bir sonucu olduğu (Glasser’dan Akt.İnal,1996:16)’ ve bu yayıncılık faaliyetlerini meşrulaştırma amacı taşıdığı gerçeğini de göz ardı etmemek gerekmektedir.

bağlamda, gündelik yaşam içerisinde gerçekleşen bir faaliyet olması temelinde, kendisini bir uzlaşımlar dizgesi tarafından yönlendirilen işaret ve simgeler olarak değil ‘gerçek’ temsiller olarak sunan haberi (Tuchman, 1978:108), bir tür olarak değil bir söylem olarak ele alan Van Dijk (1987) ve Hall (1999a,1999b) gibi yazarlar da, haber metinlerinin egemen söylemlerin yeniden üretildiği bağlamlar olarak ele alınması gerektiğine dikkat çekmektedirler.

Üzerinde uzlaşılmış bir çerçeve olarak haber², olayları tiplendirerek, toplumsal olguları ‘şeyleştirerek’ bir ‘günlük yaşam bilgisi’ niteliği kazanmaktadır. Dolayısıyla insanlar kendi günlük yaşamlarını deneyimlerken aldıkları doğal tavır alışları haberin uzlaşıya dayalı çerçevesi karşısında da almaktadırlar. Bu şekilde uzlaşılmış çerçeveler dahilindeki anlamlar dolaşıma girmekte ve toplumsal gerçekliği kurmaktadır.

ÇERÇEVELEME KURAMI VE HABER ÇERÇEVELEME ÇALIŞMALARI

‘Çerçeveleme’ kavramını ilk kez kullanan Goffman, insanların gündelik yaşam üzerine kurdukları çerçevelerin

bazılarının varlıkların, önermelerin ve kuralların bir sistemi olarak açık seçik olduğunu, bunlar dışında kalan büyük kısmının ise bir bakış açısının bilgisini sağlamada yetersiz olduğunu; ancak bununla birlikte yapılandırma düzeyi ne olursa olsun her çerçevenin sınırları içinde tanımlanan sınırsız sayıdaki somut olayın belirlenmesi, kavranması ve adlandırılması için olanaklar verdiğini ifade etmektedir (1974:21). Goffman ‘çerçeveler’ olarak etiketlenen ‘yorumlama şeması’nın, bireylerin meydana gelen olayları ya da bilgileri yerleştirmek, algılamak, tanımlamak ve etiketlemek gibi durumları gerçekleştirmelerini mümkün kıldığını söylemekte (1974:24), daha sonraki bir çalışmasında da kültürün merkezi parçaları olarak çerçevelerin çeşitli yollarla kurumsallaştığına ve dışsal olarak bireyi konumlandırdıklarına³ dikkat çekmektedir (1981:63). Ensink ve Sauer’in (2003:1-23) dilbilimsel söylem analizinde çerçevelerin rolüne ilişkin⁴ çalışmalarında da vurguladıkları gibi, çerçeveler hem bir ‘şey’in kendisini hem de o ‘şey’in algılanma şeklini yapılandırırılar.

Çerçeveleme kuramına dair başvuru kaynaklarının en önde gelenlerinden Entman’a göre ise çerçeveleme, tarif

²Haber çerçevelerinin istikrarlı, doğal ve verili görünmelerinin nedenini açıklarken Gitlin’in de haber üretiminde örgüt dışı faktörlerin etkisine yönelik tespiti (1980:249), çerçevelerin toplumsal uzlaşıya dayalı bu özelliğini desteklemektedir.

³Goffman analitik odağını kariyerinin son zamanlarına kadar ‘dil’e çevirmemiş olsa da, toplumsal bir yapı olarak kavramsallaştırdığı kimliği kuran söylemin dilbilimsel çözümlemesinde, kendisinin geliştirdiği sosyo-etkileşimsel yaklaşım büyük önem taşımıştır ve taşımaya devam etmektedir (Tannen,2009:300-305).

⁴Ensink ve Sauer bu çalışmalarında çerçeveleme kavramını dilbilimsel söylem analizinin en önemli ögesi olarak ele almaktadırlar. (2003:1-23)

edilen nesne için belirli bir problem tanımı, nedensel yorumlama, ahlaki değerlendirme ve/veya davranış önerisini desteklemek için, algılanmış bir gerçekliğin bazı unsurlarını seçmek ve onları bir iletişim metni içinde daha dikkat çekici yapmaktır (1993:52).

Entman, çerçevelemenin dört zeminde (iletişimci, metin, izleyici, kültür ya da toplum) oluştuğunu ifade etmektedir. ‘İletişimci’ler bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde çerçeveleri üretirler, ‘metin’lerde belirli anahtar sözcükler, söz öbekleri, klişe imgeler ve enformasyon kaynakları vasıtasıyla birtakım yargıların tematik olarak güçlendirilmesi sağlanır, ‘izleyici’ler iletişimcilerin metinler üzerinde kurduğu çerçeveleri kendi kişisel çerçevelerine göre yorumlarlar ve ‘toplum’ ya da ‘kültür’ ise çoğunluğa dayalı çerçevelerden oluşur (1993:52-53). Birbirine bağlı ve birbirini belirleyen bu zeminler bağlamında, iletişimcilerin metinler üzerinde kurduğu çerçevelerin izleyicilerin kendi çerçeveleri üzerinden yorumunda toplumsal çerçevelerin sınırlandırıcı bir etkisi olduğu iddia edilebilir. Bunun yanında çerçeveler, kültürel yapı ile yakından ilişkili olmaları nedeniyle sosyal inşa süreci içinde doğallaşır ve normalleşirler, dolayısıyla etkileri de görünür değildir (Van Gorp,2007:63). Sonuç itibarıyla, çerçeveleri ideolojiyi taşıyan temel araçlar olarak kabul eden Gitlin’in⁵ izinden giderek ifade etmek gerekirse,

haber çerçeveleri baskın ideolojinin taşıyıcısıdır ve alternatif çerçevelere belirli ölçülerde yer verilmektedir, dolayısıyla haber çerçeveleri baskın ideolojiyi yeniden üretmekte ve toplumsal uzlaşmayı sağlayarak meşrulaştırmaktadırlar.

Çerçeveleme çalışmaları genel olarak medya metinlerinde ‘olayların/konuların nasıl yapılandırıldığı, söylemin yapısı ve anlamın kuruluşunu’ açığa çıkarmaya yönelik araştırmaları nitelendirilmektedir (Kılıç,2008:50). Çerçeveleri toplumsal alanda inşa edilmiş gerçeklikler olarak ele alan bu çalışmada, haber öykülerinin haber üretim sürecindeki birtakım kodlamalarla medya profesyonelleri tarafından çerçevesizlenmesinin toplumsal alanda inşa edilmiş bu genel çerçevelere yaslandığını iddia etmektedir.

Entman’a göre çerçeveler, yukarıda da ifade edildiği gibi, metne konu olan sorunu tanımlamakta, bu çerçeveler vasıtasıyla, nedenler teşhis edilerek ve ahlaki değerlendirmeler yapılarak kamuoyunda sorunun nedenleri olarak görülen etkenler olumsuzlanmakta ve duruma uygun çözüm önerileri getirilmektedir. (1993:56). İletişimciler metin içinde bazı düşüncelere dikkat çekerken diğerlerini büsbütün görünmez hale getirebilmekte, hikaye ile bağdaşmayan verileri, asıl amaçlanan ve bu nedenle fark edilir kılınan anlam çerçevelerinin yinelenmesi, bu çerçeve ile ilişkilendirilmiş sözcükler ve

⁵ T. Gitlin (1980) The Whole World is Watching başlıklı çalışmasında ortaya koyduğu verilerle bu görüşü ortaya koymaktadır.

görsel malzemelerin çağrışımları ile örtbas edebilmektedirler. Bu şekilde alıcının kafasındaki kategoriler ve basmakalıp tanımlamalar ve stereotiplerden oluşan yerleşik düşünceler, iletilerdeki anlamların yorumlanmasında alıcılara rehberlik etmektedir (Entman,1991:12). Bir başka ifadeyle, metne konu olan olayın nasıl anlaşılması gerektiğine dair bir perspektif empoze edilmektedir.

Haber metinleri üzerine çerçeve analizini geliştiren Tuchman, haber üreticilerinin olayları habere dönüştürürken aldıkları kararların önceden var olan çerçevelere adapte edilmesi şeklinde çalışan birtakım örgütsel rutinlerden söz etmekte ve bu rutinlerin bazı bakış açılarını yeniden üretirken bazılarının kullanım dışı bıraktığını ifade etmektedir. Toplumsal anlamların bu şekilde dolaşıma girmesi işleminde, bazen anlamların dönüşmesine rağmen iş yapış pratiğinin değişmediğini vurgulayan Tuchman, gündelik yaşama ilişkin gerçekliği düzenleyen haber çerçevelerinin hem bu gerçekliğin bir parçası olduklarını hem de onu parsellediklerini belirtmektedir (1978: 193-196).

Kültürel olarak inşa edilen ve toplumsal süreçler içerisinde tekrar edilen bağlantılarla etkinliği kalıcı hale gelen çerçeveler, oluşturuldukları toplumsal bağlamda paylaşılan ortak kültürden aldıkları güçle bireylerin anlamlandırma

stratejilerine yön verirken toplumsal gerçekliği de inşa edip yeniden üretmektedirler.⁶ Bu çerçeveler, sosyal etkileşim alanı içindeki çerçeveleme sürecinin dinamik yapısı gereğince; siyasi, kültürel, toplumsal, ekonomik ya da teknolojik gelişmelerin getirdiği toplumsal uzlaşım alanlarındaki dönüşümlere bağlı olarak zaman zaman kısmi değişikliklere uğrayabilmekte ya da tamamen değişebilmektedir. Toplumsal alanda inşa edilen birbirine karşıt çerçeveler arasındaki bu mücadelede bazen yeni kurulan çerçevelerin baskın çerçeveye eklenmesi de söz konusu olmaktadır.

Haber çerçeveleme çalışmaları, medya araştırmaları alanındaki farklı perspektifler içinde yer almaktadır. Bu konuda Entman, çerçeveleme konusundaki 'dağınık kavramsallaştırma'ların varlığından söz etmekte, bunun tek bir çerçeveleme teorisi oluşturma önünde bir engel oluşturduğundan yakınmaktadır (1993). Örneğin, son dönem ana akım medya çalışmaları içinde şekillenen 'ikinci aşama gündem belirleme' çalışmalarının çerçeveleme çalışmalarıyla ortaklıklarına vurguda bulunmaktadır.⁷ Fakat Scheufele ve Tewksbury, makro ve mikro düzey yapıların her ikisini de içeren çerçevelemenin gündem belirleme ve öne çıkarma (priming) gibi ulaşılabilirlik temelli modellerden belirgin şekilde ayrıldığını ve çerçevelemenin gündem

⁶ Bir metnin söylemsel alanını oluşturan tema, toplumsal gerçekliği inşa etme ve anlamlandırmayı sınırlandırma işlevleri nedeniyle aynı zamanda o metnin çerçevesidir denilebilir.

⁷ McCombs ve Ghanem 'The Convergence of Agenda Setting and Framing' (2001, Framing Public Life (ed. S.D.Reese, O.H. Gandy, A.E. Grant) içinde, Lawrence Erlbaum Associates, New Jersey) başlıklı çalışmalarında gündem belirleme ve çerçevelemenin birleşmesi gerektiğini savunurken; McCombs, Shaw ve Weaver'a ait 'Communication and Democracy: Exploring the Intellectual Frontiers in Agenda Setting Theory' (1997, Lawrence Erlbaum Associates, New Jersey) başlıklı çalışmada ise, çerçevelemenin gündem belirleme yaklaşımının bir uzantısı olduğu iddia edilmektedir.

belirlemeye denk bir sürece düşürülmesinin çerçeveleme yaklaşımının gücünü boşa harcamak olacağını ifade etmektedirler (2007:11-12).

Yine bu konu ile ilgili makalesinde Weaver, çerçevelemenin gündem belirlemeye benzerliğinin ‘çerçeveleme’ kavramının nasıl tanımlandığına bağlı olduğunu söylemektedir. Gündem belirleme ve çerçeveleme arasında, meselelerin ya da nesnelerin medyada daha çok vurgulandığından ziyade nasıl yayınlandığıyla ya da düşünülen nesnelere çok düşünme yollarıyla ilgilenmeleri, nesnelerin en çok dikkat çeken ve en belirgin tarifleri ve temalarına yoğunlaşmaları temelinde benzerlikler olduğunu ifade etmektedir. Weaver buna rağmen, çerçevelemenin ikinci aşama gündem belirlemenin yaptığından daha geniş bir zihinsel süreçler çeşitliliği içerdiğini, gündem belirlemenin öne çıkarma ile daha benzer zihinsel süreçlerle ilgilendiğini ve öne çıkarmanın (priming) gündem belirleme etkileri tabanını güçlendirdiğini belirtmektedir (2007:145-146).

Gündem belirleme ve öne çıkarmanın nedenselliğe dayalı olduğunu buna karşın çerçevelemenin sosyal gerçekliğin inşa edildiği interaktif bir süreç üzerinde durduğunu ifade eden Van Gorp da, çerçevelerin ve çerçeveleme sürecinin daha kapsayıcı bir yaklaşımla ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır (2007:70-73). Bilişsel paradigma içinden çerçeveleme ve gündem belirleme yaklaşımlarını bir-

leştirilmeye yönelik çabaya ya da aralarında kesin bir ayrımı vurgulayan görüşlere karşılık, çerçevelemenin tek bir paradigmatik yaklaşımı olmasına gerek olmadığı, birbirine zıt teorik yaklaşımların kullanabileceği bir ‘araştırma programı’ olarak değerlendirilmesinin daha uygun olduğu da ifade edilmektedir.⁸

Pan ve Kosicki çerçeveleme analizinin haber metinlerine yönelik birçok alternatif yaklaşımdan, onlardan ödünç aldığı öğelere rağmen, farklı olduğunu vurgulamaktadırlar. Haber metinlerinin, anlam oluşumu için bireysel ajanların bellekleri ile etkileşime girecek olan organize olmuş sembolik araçlardan oluştuğunu kabul eden, hem metin üretiminin kuralları ile yönetilen doğasına yönelik varsayımı hem de haberin üretiminde ve tüketiminde bilişsel kestirmelere izin veren çok boyutlu durumunu kabul eden çerçeveleme analizinin haber metinlerine geleneksel yaklaşımdan farklı olduğunu ifade etmektedirler (1993:58). Bu noktada çerçeveleme çalışmalarının nicel ve nitel analizi içermesi ve araştırmacının metindeki (var olan ve dışarıda bırakılan) çerçeve(ler)i ortaya çıkarıp metnin anlamını irdelerken kendi bakış açısını ortaya koymasına gerekmektedir.

Haber hikayeleri, haber üretim sürecinin rutinleri içinde gazeteciler tarafından bilinçli ya da bilinçsiz olarak bir çerçeveye yerleştirilir. Fakat, hikaye-

⁸ D’Angelo (2002) ‘News Framing as a Multiparadigmatic Research Program: A Response to Entman’ başlıklı makalesinde bu yöndeki görüşünü savunmaktadır.

nin amaçlanan ve toplumsal alanda kavranan teması arasında söylemin aktif doğası gereği özdeşlik olmayabilir. Yine de anlam öğeleri bir haber hikayesinin görüldüğü bilişsel bir ‘pencere’ nin parametrelerini oluşturur. Başka bir ifadeyle, bir haber hikayesinin amaçlanan anlamı, medya izleyicisinin mevcut bakış açılarının sınırlandırılmasının yanı sıra yönlendirme kabiliyetine de sahiptir (Pan ve Kosicki,1993:59). Çerçevelemeyi bilişsellik ve kültür arasında köprü kuran bir kavram olarak ele alan Van Gorp da, dış dünyanın bilgi, anlam ve idrakini oluşturan kültürel yapıdaki çerçeveler repertuarının haber üretimi ile haber tüketimi arasındaki bağlantıyı sağladığını ifade etmektedir (2007:61). ‘Çerçeveleme süreci’ şeklinde işleyen ve kültürel yapı içinde inşa edilen çerçeveler, izleyicinin bilişsel şemaları ile medya metnlerinin anlamsal içeriği arasındaki etkileşim sürecinde merkezi bir öneme sahiptir. Medya metinlerini makro bağlam içinde ve mikro yapılarıyla ele alan inşacı çerçeveleme çalışmaları çerçevelemenin sosyal gerçekliğin üretildiği, yeniden üretildiği ve dönüştürüldüğü dinamik sosyal süreçlerle yakından ilişkili olduğu önkabulüne dayalıdır.

Pan ve Kosicki, inşacı bir yaklaşımla, haber söylemini oluşturan çerçeveleme araçlarını sözdizimsel (syntactical) yapı, senaryo metin (script) yapısı, tematik yapı ve retorik yapı şeklinde dört yapısal boyuta ayırmaktadırlar.

Özetle,

1) Sözdizimsel yapının haber hikayesini gerçeklik olarak sunma, hegemonik bakış açısıyla bağlantılandırma ve toplumsal çarpıklıkları marjinalleştirme noktalarında işlev gördüğünü;

2) Senaryo metin yapısının, giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinden oluşan bağlam bağımsız bir ünite olarak haber hikayesine insanların duygularına hitap eden kişiselleştirilmiş ve dramatize edilmiş bir nitelik kazandırdığını;

3) Tematik yapının, gazetecinin gözlemleri ya da haber kaynaklarının ifadeleri ile desteklenen haber hikayesinin mantıksal çıkarımlarda bulunmayı sağlama amacı taşıdığını ve ana temayı destekleyen alt temalarla birlikte çok katmanlı bir hiyerarşi içerdiğini;

4) Retorik yapının ise, haber hikayesinin gerçekliğini ve etkisini arttırmak ve meşruiyetini sağlamak üzere kullanılan araçları ifade ettiğini anlatmaktadırlar (1993:59-62).

Bu bağlamda, bir haber metni üzerinde yapılan çerçeve analizi de, haber metnilerindeki bu yapıları çözümleyerek habere konu olan şeyin ‘nasıl’ ortaya konduğunu ve bu şekilde toplumsal alandaki egemen çerçevelerin nasıl yeniden üretildiğini açıklamaya çalışmaktadır.

SONUÇ

Çerçeveleme kavramı, bir yönüyle herhangi bir bütünlük içerisinde o bütüne ait bir parçanın sınırlandırılmasını ve dolayısıyla bağlamından koparıl-

masını ifade ederken, diğer yönüyle Goffman'ın 'yorumlama şemaları' olarak adlandırdığı çerçeve şablonları ya da kategorilerinden oluşan çerçeveler sistemi içine yerleştirmeyi kapsamaktadır. Medya profesyonelleri tarafından medya metninin yapılandırılmasında ya da bu metinlerin alınmasında başvurulan çerçeveler, toplumsal ve kültürel yapı içerisinde inşa edilmekte, yeniden üretilmekte ve bu yapıdaki değişimlere bağlı olarak dönüşebilmektedir.

Baskın ideolojinin taşıyıcısı olan çerçeveler, bir gündelik yaşam pratiği olan ve onun doğallığına yaslanan haber metinlerinde anlamlandırma pratikleri vasıtasıyla toplumsal gerçekliğin kurgulanmasında önemli bir rol oynamaktadırlar. Toplumsal süreçler içerisinde toplumun benimsediği egemen söylemler tarafından belirlenen çerçeveler, haber metninin üretim sürecinde de kullanılmaktadır. Bir çeşit kategorizasyon da denebilecek bu çerçevelerin, alımlayıcı toplulukların kendi çerçeveleri ile etkileşime girmesiyle gelişen süreçte de toplumsal gerçeklik inşa edilmektedir.

Bu bağlamda, son yıllarda sayısı hayli artan medya metinleri üzerine çerçeveleme araştırmalarının, anlamın inşası ve anlamlandırma zemini sağlayan sosyo-kültürel süreçler arasındaki etkileşimi inceleyen teorilerin eksikliğini gidermede önemli rol oynayacağı ifade edilmektedir (McLeod vd, 2002:237), bu da çalışmanın iddiasını desteklemektedir.

KAYNAKÇA

Atabek, N.; Uztuğ, F. (1998). "Haberlerde Çerçeveleme ve Öne Çıkarma", Kurgu Dergisi, S.15, s.96-105

Berger, P.L. ve Luckman, T. (1966). *The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge*, Anchor Books, New York

Christie, T.B. (2006). "Framing Rationale For The Iraq War", The International Communication Gazette, Vol.68 (5-6), pp. 519-532

D'Angelo, P. (2002). "News Framing as a Multiparadigmatic Research Program: A Response to Entman", Journal of Communication, Vol.52, pp.870-888

Dursun, Ç. (2004). "Haberde 'Gerçekliğin İnşa Edilmesi' Ne Demektir?", *Haber Hakikat ve İktidar İlişkisi* (Der. Ç. Dursun) içinde, s.37-65, Elips Kitap, Ankara

Ensink, T.; Sauer, C. (2003). "Social-functional and cognitive approaches to discourse interpretation: The role of frame and perspective", *Framing and Perspectivising in Discourse* (Ed. T.Ensink, C.Sauer) içinde, pp.1-23, John Benjamins Publishing Company, Philadelphia

Entman, R.M. (1991). "Framing U.S. Coverage of International News: Contrasts in Narratives of the KAL and Iran Air Incidents", Journal of Communication, Vol.41(4), pp.6-27
(1993). "Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm", Journal of Communication, Vol.43(4), pp.51-58

(2004). *Projections of Power, Framing News, Public Opinion and U.S. Foreign Policy*, University of Chicago Press, Chicago

(2007). "Framing Bias: Media in the Distribution of Power", Journal of Communication, Vol.57, pp.163-173
Gitlin, T. (1980). *The Whole World is Watching*, University of California Press, California

Goffman, E. (1974). *Frame Analysis*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia

(1981). "A Reply to Denzin and Keller", Contemporary Sociology, 10(1), pp.60-68.

Hackett, R.A. (1998). "Bir Paradigmanın Önemini Yitirishi, Haber Medyası Çalışmalarında Yanlılık ve Nesnellik", (Çev. M.A. İnal), İlef Yıllık, 1997-1998, s.31-72

Hall, S. (1999a). "Kültür, Medya, İdeolojik Etki", *Medya İktidar İdeoloji* (der. M. Küçük) içinde, Ark Yayınları, 2. Baskı, s.199-245

(1999b). "İdeolojinin Yeniden Keşfi: Medya Çalışmalarında Baskı Altında Tutulanın Geri Dönüşü", *Medya İktidar İdeoloji* (der. M. Küçük) içinde, Ark Yayınları, 2. Baskı, Ankara, s.77-127

İnal, M. A. (1996). *Haberi Okumak*, Temuçin Yayınları, İstanbul

Kılıç, D. (2007). "Türk Basınında İran Nükleer Krizi'nin Sunumu: Haberlerin Çerçevesi", İletişim 06, Galatasaray Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayını, s.67-86

(2008). "Medya Haber Öykülerini Nasıl Yapılandırmaktadır? Örnek Olay: Irak Savaşı Haberlerinin Çerçevesi", Uygun Adım Medya (Ed. İ.Cangöz) içinde, s.47-78, Ayraç Kitabevi Yayınları, Ankara

McCombs, M. ; Ghanem, S. (2001). "The Convergence of Agenda Setting and Framing", *Framing Public Life* (ed.S.D. Reese, O.H. Gandy, A.E. Grant) içinde, Lawrence Erlbaum Associates, New Jersey

McCombs, M.; Shaw, D.L.; Weaver, D.H. (1997). *Communication and Democracy: Exploring the Intellectual Frontiers in Agenda Setting Theory*, Lawrence Erlbaum Associates, New Jersey

McLeod, D.M.; Kosicki, G.M.; McLeod, J.M. (2002). "Resurveying

the Boundaries of Political Communications Effects”, *Media Effects: Advances in Theory and Research* (ed. J. Bryant) içinde, Mahwah, New Jersey

Pan, Z. ; Kosicki, G.M. (1993). “*Framing Analysis: An Approach to News Discourse*”, *Political Communication*, Vol.10, pp.55-75

Reese, S.D. (2007). “*The Framing Project: A Bridging Model for Media Research Revisited*”, *Journal of Communication*, Vol.57, pp.148-154

Scheufele, D.A. (1999). “*Framing as a Theory of Media Effects*”, *Journal of Communication* (Winter-1999), pp.102-122

(2000). “*Agenda-Setting, Priming, and Framing Revisited: Another Look at Cognitive Effects of Political Communication*”, *Mass Communication & Society*, 3(2&3), pp.297-316

Scheufele, D.A.; Tewksbury, D. (2007). “*Framing, Agenda Setting, and Priming: The Evolution of Three Media Effects Models*”, *Journal of Communication*, Vol.57, pp.9-20

Searle, J.R. (2005). *Toplumsal Gerçekliğin İnşası* , (Çev. M. Macit, F. Özpilavcı), Litera Yayıncılık, İstanbul

Tannen, D. (2009). “*Framing and Face: The Relevance of The Presentation of Self to Linguistic Discourse*”, *Social Psychology Quarterly*, Vol.72, No.4, pp.300-305

Tuchman, G. (1978). *Making News: A Study in Construction of Reality* , The Free Press, New York.

Van Dijk, T. (1987). *News as Discourse* ,Lawrence Erlbaum Associates, New Jersey

Van Gorp, B. (2007). “*The Constructionist Approach to Framing: Bringing Culture Back In*”, *Journal of Communication*, Vol.57, pp.60-78

Weaver, D.H. (2007). “*Thoughts on Agenda Setting, Framing, and Priming*”, *Journal of Communication*, Vol.57, pp. 142-147

